

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ ๑

นวัตกรรมสร้างสรรค์

ศาสตร์พระราชา

สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ไทยแลนด์ ๔.๐

วันพฤหัสบดี
ที่ ๑๗
กรกฎาคม
๒๕๖๐

ณ ห้องประชุมกันเกรา ชั้น ๓ ศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ราชภัฏกรีนวิว มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ตาราง การนำเสนอ
ผลงาน

**การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัย
ระดับชาติ ครั้งที่ ๑**

**“นวัตกรรมสร้างสรรค์ ศาสตร์พระราชา
สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ไทยแลนด์ ๔.๐”**

วันพฤหัสบดี ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐

ณ ห้องประชุมกันเกรา ชั้น ๓

ศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ราชภัฏกรีนวิว

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

GRADUATE SCHOOL

ROI ET RAJABHAT UNIVERSITY

กำหนดการ

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 1

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

“นวัตกรรมสร้างสรรค์ ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ไทยแลนด์ 4.0”

ณ ศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ราชภัฏกรีนวิว มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

วันพฤหัสบดีที่ 13 กรกฎาคม 2560

- 08.30 – 09.00 น. ลงทะเบียนการนำเสนอผลงานวิจัยและการเข้าร่วมฟังการบรรยายพิเศษ
09.00 – 09.15 น. พิธีเปิดการประชุมวิชาการ
09.15 – 09.30 น. พิธีมอบโล่ให้กับ เครือข่ายงานประชุมทางวิชาการระดับชาติ
09.30 – 12.00 น. การบรรยายพิเศษ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ไทยแลนด์ 4.0”

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ลลิต อนุอมสิงห์

กรรมการและรองเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา

- 12.00 – 13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

- 13.00 – 16.30 น.

- การนำเสนอผลงานวิจัยภาคโปสเตอร์ ตามกลุ่มย่อย

ณ ชั้น 1 ศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ราชภัฏกรีนวิว
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

- การนำเสนอผลงานวิจัยแบบบรรยาย ตามกลุ่มย่อย

ณ ห้องประชุม ชั้น 2 ศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ราชภัฏกรีนวิว
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

กลุ่มศึกษาศาสตร์และครุศาสตร์

ห้องที่ 1 : ห้องประชุมกาสะลอง

ห้องที่ 2 : ห้องประชุมมันปลา

ห้องที่ 3 : ห้องประชุมซ่อมม่วง

กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ห้องที่ 1 : ห้องประชุมพวงชมพู

ห้องที่ 2 : ห้อง BA 201

กลุ่มบริหารธุรกิจและการท่องเที่ยว, กลุ่มศิลปะและงานสร้างสรรค์

ห้องที่ 1 : ห้อง BA 202

กลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, กลุ่มวิทยาศาสตร์เพื่อสุขภาพ

ห้องที่ 1 : ห้อง BA 203

กลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ห้องที่ 1 : ห้อง BA 204

หมายเหตุ กำหนดการนี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

X

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 1
"นวัตกรรมสร้างสรรค์ ศาสตร์พระราชสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ไทยแลนด์ 4.0"

ตารางการนำเสนอ
การนำเสนอภาคบรรยาย (Oral Presentation)

กลุ่ม : กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (Humanities and Social Sciences)
เวลา : 13.00 - 15.30 น.
ห้อง : BA 201 (ชั้น 2) ณ ศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ราชภัฏกรีนวิว มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
Commentator : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศาสตรา เหล่าอรรค
Commentator : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกั สมอนา
พิธีกร : อาจารย์บุษยจักร ลำจวนจิตร

ที่	รหัส	ชื่อ	บทความ	เวลา	หน้า
1	O-HU 09	พระครูปริยัติวราภิรม	ศึกษาวิธีการระบับความโกรธตามหลักเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท	13.00 - 13.15	202
2	O-HU 13	จินตรัตน์ แสงศิริ	การถอดบทเรียนเป็นหนังสือภาพจากการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของอาหารธรรมชาติในป่าภูเขา บ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์	13.15 - 13.30	208
3	O-HU 16	กฤต โสคติ	สายธารความคิดของสตรี : การศึกษาเชิงสำรวจและวิพากษ์งานวิจัยด้านวรรณกรรมไทยร่วมสมัย	13.30 - 13.45	213
4	O-HU 17	พระมหาประกาส ปริชาโน	การดำเนินชีวิตตามหลักพุทธจริยธรรม	13.45 - 14.00	214
5	O-HU 20	กมลพัฒน์ ไชยสงคราม	การพัฒนาความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมบทบาทสมมติของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์	14.00 - 14.15	219
6	O-HU 22	ปรเมศวร์ อุดระนิตย์	อิทธิพลและมโนทัศน์ของภาษาถิ่นอีสานที่มีต่อเพลงลูกทุ่งร่วมสมัย	14.15 - 14.30	220
7	O-HU 23	ฐิติกาญจน์ ใจโมตรี	การศึกษารูปแบบการใช้ภาษาไทยในงานบริการของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในจังหวัดปทุมธานี	14.30 - 14.45	221
8	O-HU 27	พิรเดช คุ่มวงศ์ไทย	การศึกษาความต้องการในด้านองค์ความรู้ที่สำคัญต่อการพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการสำหรับผู้เรียนระดับอุดมศึกษา	14.45 - 15.00	225
9	O-HU 28	ธนพร คำวรรณ	Factors Affects the Students' Communicative skills at Burapha University, Sakaeo Campus	15.00 - 15.15	227
10	O-HU 29	อุทัย กมลศิลป์	การศึกษาเชิงเปรียบเทียบญาณวิทยาของพุทธปรัชญาเถรวาทกับรากฐาน	15.15 - 15.30	228

การถอดบทเรียนเป็นหนังสือภาพจากการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของอาหารธรรมชาติในป่าภูเขา บ้านห้วยสนามทราย อำเภอ น้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

The Lesson Learned to Picture Book from Studying of the Local Wisdom for the Preservation and Utilization of Biological Diversity of Natural Food from Mountain Rainforests, Huai Sanam Sai Village, Nam Nao District, Phetchabun

จิตรรัตน์ แสงศิริ*
จิตภา คำคือ*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของอาหารธรรมชาติในป่าภูเขา บ้านห้วยสนามทราย อำเภอ น้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการจัดทำเป็นหนังสือภาพ เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้และประชาสัมพันธ์ ให้กับหน่วยงานการศึกษาในอำเภอต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

จากผลการศึกษาพบว่า ต้น อาหารธรรมชาติในป่าภูเขาบ้านห้วยสนามทราย อำเภอ น้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ เห็ด ผักพื้นบ้าน และไม้ และจะมีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพอาหารธรรมชาติในป่าภูเขาของบ้านห้วยสนามทราย ได้แก่ การเก็บหาอาหารจากป่า หาเห็ด หาไม้มดแดง กิ่งก่าและแย้ การเก็บหาอาหารจากป่าพบว่า ชาวบ้านห้วยสนามทราย จะใช้มือเด็ดจากลำต้นเสียเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการเก็บเห็ด ชาวบ้านจะมีทักษะในการจำแนกว่า เห็ดชนิดใดที่นำมากินได้และเห็ดชนิดใดที่เป็นพิษ ส่วนเครื่องมือที่ใช้เพื่อการเก็บหาอาหารในป่า ชาวบ้านจะใช้วิธีการง่ายๆ ไม่สลับซับซ้อน โดยใช้มีดเป็นอุปกรณ์สำคัญในการเก็บ เช่น ใช้เก็บผักและผลไม้ ตัดหน่อไม้ ใช้ยางป่าที่รกรก ใช้ตัดพินมาทำเชื้อเพลิง รวมถึงยังเป็นอาวุธป้องกันตัวจากสัตว์ร้าย เป็นต้น และยังมีภูมิปัญญาการแปรรูปไม้ท้องถิ่น ได้แก่ หน่อไม้อัดตุ๋น หน่อไม้แห้ง หน่อไม้ส้ม หน่อไม้ดอง หน่อไม้ดัดบิ๊บ และไม้ไผ่นำมาจักสาน ได้แก่ กล้องข้าว ตะกร้าสาน เป็นต้น

จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษา จึงนำมาซึ่งการถอดบทเรียนเป็นหนังสือภาพ เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้และประชาสัมพันธ์ ให้กับหน่วยงานการศึกษาในอำเภอต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

ABSTRACT

This research intends to learn the lesson from studying of the local wisdom for the preservation and utilization of biological diversity of natural food from mountain rainforests, Huai Sanam Sai Village, Nam Nao District, Phetchabun through the picture book in Thai and English version. The main point of making the picture book is the way to disseminate of knowledge and publicize to any organization in Phetchabun Province.

The study found that that naturally occurring food sources from the mountain rainforest of Huai Sanam Sai Village, Nam Nao District, Phetchabun includes mushrooms edible plants and bamboo. Local wisdom pertaining to the preservation of mountain forest biodiversity of the Huai Sanam Sai Village, being the harvesting of wild foods from the forest, includes foraging for mushrooms, hunting for red ant eggs, geckos and butterfly lizards. Villagers from Huai Sanam Sai Village hand harvest from the base of decaying logs. The villagers are skilled in classification of mushrooms, being able to differentiate between which varieties can be taken for food and which are poisonous. Regarding the use of tools in harvesting, the villagers use simple and readily understood methods. The machete is the most important tool for harvesting, being used to cut bamboo shoots and firewood for fuel, harvest vegetables, fruit, and used as a weapon to defend

* อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

against wild animals. Local wisdom relevant to the community's adaptations to the preservation and utilization of mountain rainforest biodiversity as a food source centers around the use of bamboo shoots as a food source by the community, either as boiled bamboo shoots or in bamboo shoot curry, or processing bamboo shoots through local knowledge as pickled, bag-pickled, tin-pickled, sour, and dried bamboo shoot varieties. Bamboo is also used in weaving crafts, used to make rice containers and woven baskets.

The result from the research is used to make the lesson for the picture book to disseminate of knowledge and publicize to any organization in Phetchabun Province.

คำสำคัญ : ภูมิปัญญาท้องถิ่น, อาหารธรรมชาติในป่าภูเขา, หนังสือภาพ

Keyword(s): Local Wisdom, Biological Diversity, The Picture Book

บทนำ

ตลอดระยะเวลา 40 ปี ที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ให้ความสนใจในการพัฒนาเป็นอย่างมากซึ่งสามารถสังเกตได้จากการมีแผนพัฒนา เป้าหมายของแผนพัฒนาแต่ละฉบับตั้งแต่ฉบับแรกมาจนถึงแบบปัจจุบันต่างมีมุมมองและมิติของการพัฒนาที่แตกต่างกันออกไป แต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงเป็นเป้าหมายของการพัฒนาชาติตลอดมา คือ การพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศให้เจริญก้าวหน้าสามารถสร้างรายได้และเงินตราเข้าประเทศเป็นจำนวนมากโดยไม่คำนึงว่าการผลิตนั้นทำให้สูญเสียทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม แหล่งอาหารธรรมชาติทั้งของคนและสัตว์ที่ต้องสูญเสียกับการพัฒนาและความสะดวกสบายจากเดิมที่เคยมีพื้นที่ประมาณร้อยละ 72 ของพื้นที่ประเทศลดลงเหลือเพียงประมาณร้อยละ 20 ของพื้นที่ประเทศเท่านั้น ความหลากหลายทางชีวภาพทั้งพืชและสัตว์หลายชนิดก็สูญพันธุ์ไปพร้อมกับพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย (กฤษฎา บุญชัย, 2540)

นอกจากการพัฒนาจะสร้างผลกระทบกับทรัพยากรป่าไม้ของไทยแล้วผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาที่เห็นได้ชัดเจนนอีกอันหนึ่งก็คือ ระบบเกษตรใหม่ที่มุ่งเน้นการเพิ่มปริมาณผลผลิตทางการเกษตรให้มีปริมาณมากที่

ตอบสนองความต้องการของโลก โดยเกษตรกรขยายพื้นที่เพาะปลูก ส่งผลให้ระบบนิเวศทำลายสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์บางชนิดสูญพันธุ์ นอกจากนี้การสนับสนุนการปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่ปฏิเสธความหลากหลายทางพืชและเน้นการใช้สารเคมีทั้งยาปราบศัตรูพืช ปุ๋ยเคมีและส่งเสริมการเกษตรที่กลไกตลาดเป็นตัวกำหนดชนิดพืชที่ต้องปลูก ทำให้พันธุ์พืชท้องถิ่นที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนแต่ไม่ตอบสนองกลไกของตลาดพันธุ์หายไป (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2536) ผลที่เกิดจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชีวภาพที่เกิดขึ้นทำให้ทรัพยากรท้องถิ่นหมดคุณค่าไป กระบวนการถ่ายทอดความรู้ก็ชะงักไปด้วยเพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกมองว่าไม่สอดคล้องกับความรู้ภายนอก เช่น ระบบการศึกษาที่สนับสนุนให้คนที่เรียนต้องออกจากชุมชนมากกว่าเพื่อชุมชนพึ่งเทคโนโลยีจากภายนอกมากกว่าการสร้างและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น (กฤษฎา บุญชัย, 2540)

ในเขตอุทยานน้ำหนาวจะพบพืชชนิดต่างๆที่ขึ้นตามภูเขา สามารถรับประทานได้และจำหน่ายพืชอาหารที่ปลูกและขึ้นเองตามธรรมชาติ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของอาหารธรรมชาติในป่าภูเขา เพื่อสนับสนุนความมั่นคงทางอาหารและรายได้ มีองค์ความรู้ที่หลากหลายในบริบทของระบบนิเวศที่แตกต่างกัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันอันเกี่ยวข้องกับอาหาร เพราะทำให้คนสามารถดำรงชีพและพึ่งพาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น อันเป็นรากฐานสำคัญที่ต้องคำนึงในการพัฒนาที่จะต้องสอดคล้องกับความเป็นอยู่ของคนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนควรตระหนักและให้ความสำคัญ เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ทั้งยังช่วยสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และยังสามารถช่วยให้คนในชุมชนสามารถปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิต ให้ทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกชุมชน ซึ่งจะเป็นรากฐานของการพัฒนาสังคม โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจสะท้อนออกมาในรูปของขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา พิธีกรรม ศิลปะ วัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้าน อาหาร สมุนไพรหรือตำรายาพื้นบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชนและประเทศชาติอีกด้วย อย่างไรก็ตามการตระหนักและการให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาของท้องถิ่นย่อมมีการเปลี่ยนแปลง บางอย่างอาจเลือนหายไปตามยุคสมัย

นอกจากนี้ยังอาจเกิดจากสาเหตุอื่น เช่น ปัญหาเกี่ยวกับระบบและวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญา การไม่เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกได้รับรู้รับทราบ การสืบทอดองค์ความรู้จำกัด เฉพาะในกลุ่มคนใกล้ชิดเท่านั้น จึงทำให้ภูมิปัญญาจำนวนหนึ่งได้สูญหายไปตามกาลเวลา วิธีการหนึ่งที่สามารถช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไปก็คือ การค้นคว้าวิจัยเพื่อศึกษาภูมิปัญญาในท้องถิ่น แล้วดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญ เช่น ชุมชนบ้านห้วยสนามทรายยังพึ่งพิงทางอาหารและรายได้จากการบริโภคและจำหน่ายพืชและแมลงจากป่า นอกเหนือจากอาชีพดั้งเดิมซึ่งประสบปัญหาความไม่ยั่งยืนทางเศรษฐกิจ เนื่องจากรายได้จากอาชีพหลักลดลง บทบาทภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความหลากหลายทางชีวภาพจึงมีความสำคัญต่อการสนับสนุนการพึ่งตนเองด้านอาหารและเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ ยังเป็นการเชื่อมโยงความหลากหลายทางชีวภาพกับภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชนและประเทศชาติต่อไปอีกด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของอาหารธรรมชาติในป่าภูเขา บ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อทราบถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ควรจะได้รับ การอนุรักษ์ และสืบสานต่อไป ซึ่งสามารถช่วยเผยแพร่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนให้เป็นที่รู้จักยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อถอดบทเรียนองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเพื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

วิธีการดำเนินงานวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ตัวแทนหมู่บ้าน จำนวน 13 คน และตัวแทนนักชีววิทยา จำนวน 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์ความหลากหลายของพืชผักพื้นบ้านในท้องถิ่น เพื่อสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพของอาหารธรรมชาติในป่าภูเขา บ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ มีประเด็นในการสัมภาษณ์ ดังนี้

1) สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นอย่างไร

2) อาหารธรรมชาติในป่าภูเขาของบ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์มีอะไรบ้าง

3) ความหลากหลายทางชีวภาพของอาหารธรรมชาติในป่าภูเขาของบ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์มีอะไรบ้าง

2.2 แบบการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์ที่สำคัญเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ ของอาหารธรรมชาติในป่าภูเขา บ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยผู้วิจัยเตรียมความพร้อมสำหรับการสัมภาษณ์ด้วยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการรายงานการวิจัยต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของอาหารธรรมชาติในป่าภูเขา รวมทั้งข้อมูลของพื้นที่ที่ศึกษา ลักษณะกายภาพบริบทในพื้นที่ภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อนำมาใช้ในการกำหนดเป็นแนวทางการสัมภาษณ์ มีประเด็นในการสัมภาษณ์ ดังนี้

1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพอาหารธรรมชาติในป่าภูเขาของบ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นอย่างไร

2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอาหารธรรมชาติ ในป่าภูเขาของบ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นอย่างไร

3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการประกอบอาหารจากอาหารธรรมชาติในป่าภูเขาของบ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นอย่างไร

4) สภาพปัญหาและอุปสรรคของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอาหารธรรมชาติในป่าภูเขาของบ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นอย่างไร

2.3 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่มในการศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลจากการประชุมสนทนากลุ่มและการบันทึกและตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการประชุมกลุ่มสนทนา โดยกำหนดผู้ที่เข้าร่วมประชุมกลุ่มสนทนาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ คือ ประชาชน ประชาญ์

ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากวิธีการสังเกตด้วย
แบบการสังเกต (Observation) ผู้วิจัยเข้าร่วมทำกิจกรรม
สังเกต และจดบันทึก โดยสังเกตกิจกรรมในการสนทนากลุ่ม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ชุมชน
บ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อ
เก็บรวบรวมข้อมูลโดยกำหนดสถานภาพของผู้วิจัยเป็นผู้
ทำงานร่วมกับชุมชนเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลโดย
การแนะนำตัวและสนทนาอย่างเป็นกันเองเพื่อได้รับการ
สนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลอย่างเต็มที่ ในการสัมภาษณ์เชิง
ลึก (In-Depth Interview) ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของ
การสัมภาษณ์และขออนุญาตบันทึกเสียงการสัมภาษณ์เพื่อ
รักษาเวลาในการบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ เริ่มสัมภาษณ์
สภาพความเป็นอยู่ การดำเนินการ ปัญหาและอุปสรรค
นอกจากนั้นการสัมภาษณ์จะมีความยืดหยุ่นมาก หากผู้วิจัย
ต้องการข้อมูลเพิ่มเติมก็สามารถสัมภาษณ์ในประเด็นต่างๆที่
ต้องการได้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนชัดเจน วิธีการ
สัมภาษณ์ของผู้วิจัยจึงทำแบบเป็นทางการเน้นการพูดคุย
เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในตัวของผู้วิจัยและงานวิจัย ผู้วิจัยได้
เข้าพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์ให้เป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยที่
กำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. การพูดคุย เป็นการเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการ
พูดคุย ใช้ในการหาข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน เป็นการเล่า
เรื่องราว หรือถ่ายทอดจากผู้อาวุโสในชุมชนเกี่ยวกับข้อมูล
ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นการสนทนา
อย่างไม่เป็นทางการ

2. การเก็บข้อมูลโดยการสอบถาม /
บันทึกภาพ ใช้กับทุกกิจกรรม ทั้งเรื่องของข้อมูลบริบท
ความเปลี่ยนแปลง โดยไปสอบถามชาวบ้านในหมู่บ้าน การ
สัมภาษณ์โดยใช้แบบฟอร์ม ในการเก็บข้อมูลพื้นฐานชุมชน
ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีนักวิจัยเป็นคนลงเก็บข้อมูล

3. การประชุมกลุ่ม เป็นการพูดคุยแบบเป็น
ทางการ และแบบไม่เป็นทางการ ส่วนใหญ่เป็นเวทีของทีม
วิจัย วางแผนการทำงาน รวมถึงการเชิญผู้รู้มาให้ข้อมูล
เพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ การหาข้อมูลแบบนี้ใช้เวลาตอน
เย็น หรือพบเจอโดยบังเอิญในหมู่บ้าน และพบว่าการคุยใน
กลุ่มย่อยจะได้เนื้อหาที่ตรงประเด็น คนให้ข้อมูลเต็มใจให้
ข้อมูล บางเรื่องก็ได้จากคำบอกเล่า

4. การสืบค้นจากเอกสาร / อินเทอร์เน็ต เป็น
การสืบค้นเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับ
แหล่งอาหารของชุมชน เพื่อเพิ่มเติมเนื้อหาของรายงานให้
สมบูรณ์มากขึ้น

การสัมภาษณ์ทุกครั้งผู้วิจัยได้ให้ความเคารพใน
สิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูลสร้างความไว้วางใจรวมทั้งอธิบายถึง
วัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการดำเนินการ
สัมภาษณ์โดยให้เป็นไปด้วยความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูล
การดำเนินการสัมภาษณ์อยู่บนหลักการรักษาสีห์ของผู้ให้
ข้อมูลด้วยการป้องกันและเก็บรักษาข้อมูลที่คาดว่าจะ
ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ให้ข้อมูลเป็นความลับและผู้วิจัย
ได้ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลในการใช้เครื่องมือบันทึกเสียงในการ
สัมภาษณ์และอธิบายให้ผู้ให้ข้อมูลทราบล่วงหน้าว่าใน
ระหว่างการสัมภาษณ์ถ้าหากผู้ให้ข้อมูลไม่ยินยอมตอบคำถาม
หรือขอยุติการให้ข้อมูลก็สามารถกระทำได้และในกรณีที่ผู้ให้
ข้อมูลไม่อนุญาตให้ใช้เครื่องบันทึกเสียงหรือการบันทึกภาพ
แต่ยินดีให้ข้อมูลผู้วิจัยจะใช้การจดบันทึกข้อความสำคัญโดย
จัดทำบันทึกรายละเอียดหลังเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์แล้ว

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยรูปแบบ
พรรณานาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ในครั้งนี้เริ่ม
จากการค้นหาข้อมูลตามเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
(Documentary Survey) รวมทั้งหาข้อมูลปัจจุบันที่บ่งบอก
ถึงสถานการณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์และใช้
ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของอาหารธรรมชาติ
ในป่าภูเขา บ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัด
เพชรบูรณ์ โดยดำเนินการจัดกลุ่มข้อมูลเรียบเรียงข้อมูลและ
จัดลำดับตามเนื้อหา และค้นคว้าข้อมูลข่าวสารจาก
เอกสารรายงานที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยนำ
ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth
Interview) มาตรวจแยกความถูกต้อง การตรวจสอบความ
ถูกต้อง โดยการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้รับมานั้นถูกต้อง
หรือไม่จาก 3 แหล่ง คือ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และ
แหล่งบุคคล เพื่อตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่
สอดคล้องกัน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยเชิง
คุณภาพ ประกอบด้วยวิธีหลัก คือ

1) การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytical
Induction) ผู้วิจัยได้สรุปปรากฏการณ์แล้วลงมือสร้าง
ข้อสรุปประเด็นต่างๆ และใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา
(Content Analysis) เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงบรรยาย
โดยการประมวลข้อสรุปที่ได้ในพื้นที่ทำการวิจัย

2) วิเคราะห์ข้อมูลการประชุมกลุ่มสนทนา นำ
ข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อทำการจำแนกข้อมูลหาฉันทมติ
(Consensus) และนำข้อมูลสรุปเป็นความคิดเห็นของกลุ่ม
โดยส่วนรวม เพื่อหากลยุทธ์ในการพัฒนากลุ่มเกษตรกร โดย
พิจารณาจากคำตอบที่ได้ว่ามีความเป็นเอกพันธ์และฉันทา

มติ (Consensus) ของกลุ่มจากนั้นนำข้อมูลมาเขียนสรุป รายงานเชิงพรรณนา

สรุปผล

1. สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

ชุมชนบ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์เรื่องทรัพยากรป่าไม้ มีป่าชุมชนเป็นของตนเอง ซึ่งพันธุ์ไม้เด่นที่พบทั่วไป คือ ไม้วงษ์ไม้ ซึ่งชาวบ้านก็รู้จักการนำเอามาใช้ประโยชน์อย่างหลากหลาย เช่น การสร้างบ้านเรือน การจักสานภาชนะต่างๆ รวมทั้งใช้เป็นวัตถุดิบในการแปรรูปหน่อไม้ ซึ่งส่วนใหญ่แทบทุกครัวเรือนจะมีการแปรรูปหน่อไม้ไว้บริโภคเองตลอดทั้งปี และจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน

2. อาหารธรรมชาติในป่าภูเขาของบ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

ชุมชนบ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์เรื่องทรัพยากรป่าไม้ มีป่าชุมชนเป็นของตนเอง มีอาหารธรรมชาติในป่าภูเขาและป่าชุมชนของบ้านห้วยสนามทรายที่อุดมสมบูรณ์

อภิปรายผล

1. สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ชุมชนบ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์เรื่องทรัพยากรป่าไม้ มีป่าชุมชนเป็นของตนเอง ซึ่งพันธุ์ไม้เด่นที่พบทั่วไป คือ ไม้วงษ์ไม้ ซึ่งชาวบ้านก็รู้จักการนำเอามาใช้ประโยชน์อย่างหลากหลาย เช่น การสร้างบ้านเรือน การจักสานภาชนะต่างๆ รวมทั้งใช้เป็นวัตถุดิบในการแปรรูปหน่อไม้ ซึ่งส่วนใหญ่แทบทุกครัวเรือนจะมีการแปรรูปหน่อไม้ไว้บริโภคเองตลอดทั้งปี และจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลโคกมนมีเนื้อพื้นที่ 100.364 ตารางกิโลเมตร หรือ 62,900 ไร่ มี 6 หมู่บ้าน ประชากร 3,342 คน และมีพื้นที่ราบถึงลูกคลื่นลอนลาดสลับกับเนินเขา ซึ่งส่วนใหญ่ราษฎรใช้ทำการเกษตรพืชไร่ นอกนั้นเป็นเขาสูงชัน และเป็นต้นกำเนิดลำน้ำเข็ญ ป่าชุมชนชุมชนบ้านห้วยสนามทราย ที่สำคัญคือ ป่าชุมชนโคกจารย์เข้ ป่าชุมชนโคกแก้วโคกกลางและป่าชุมชนโคกเข็ญ และอุทยานน้ำหนาว มีสภาพพื้นที่ทั่วไปเป็นเทือกเขาสูง มีสภาพป่าอุดมสมบูรณ์ พื้นที่โดยรอบเป็นป่าไผ่และชะง่อน

หินแหลมคม เป็นเขาหินปูนเมื่อขึ้นไปบนยอดเขาสามารถมองเห็นทั่วทิศรอบ ๆ บริเวณได้ สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบและป่าเบญจพรรณ ประกอบด้วยพรรณไม้ที่มีค่ามาก

2. อาหารธรรมชาติในป่าภูเขาของบ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ จากการสำรวจพื้นที่ป่าชุมชนบ้านห้วยสนามทราย และป่ารอยต่อพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว พบว่า มีเห็ดกินได้จำนวน 10 ชนิด ได้แก่ เห็ดปลวก เห็ดก่อ เห็ดละโงก เห็ดถ่าน เห็ดโค เห็ดหน้าวัว เห็ดเผาะ เห็ดเผาะขาว เห็ดเผาะลาย เห็ดผอ เห็ดน้ำหมาก มีพืชผักที่รับประทานได้ที่สำคัญได้แก่ 1) ขี้เหล็ก 2) ผักหวาน 3) ผักสาบ 4) ตีปลากั้ง 5) ผักหนาม 6) ผักกูด 7) ยอดมะกอก 8) ยอดมะตูมป่า 9) ยอดหว้า 10) ผักราชรส 11) ผักกุ่ม 12) ส้มพอดิ ไม้ในวงศ์ไผ่ (Gramineae) ที่ขึ้นในพื้นที่ชุมชนและชาวบ้านนิยมนำมาแปรรูปทั้งหมด 11 ชนิด ได้แก่ 1) ไผ่ ป่า (Bambusa bambos (L.) Voss) 2) ไผ่ รวก (Thyrsostachys siamensis) 3) ไผ่ซาง (Dendrocalamus strictus) 4) ไผ่ โจด (Arundinaria ciliata) 5) ไผ่ หก (Dendrocalamus hamiltonii) 6) ไผ่ เพ็ก (Family : GRAMINEAE) 7) ไผ่ กาบ แดง หรือ ข้าว ห ลาม (Cephalostachyum pergracile) 8) ไผ่สีสุก (Bambusa blumeana Schult.) 9) ไผ่ เขียะ (Cephalostachyum virgatum Kurz) และ 10) ไผ่ ไร่ (Gigantochloa albociliata (Munro) 11) ไผ่ตง (Dendrocalamus aspe) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทธวีร์ พรหมนัส , วินัย สมประสงค์ และ มงคล ธรรมขจรเดช (2557) ที่ได้ศึกษา ความหลากหลายทางชนิดพันธุ์ของเห็ดกินได้ในสถานีวิจัยวนวัฒนวิชัยแม่สะนาม อำเภอยอด จังหวัดเชียงใหม่ ที่ระดับความสูงจากจากระดับน้ำทะเล 900-1,100 เมตร พบว่า สังคมพืชที่พบมีหลายสังคมเช่น ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบเขาต่ำป่าเต็งรัง ป่าเต็งรังผสมสน และป่าเต็งรังผสมก่อ สังคมพืชที่พบชนิดเห็ดมากที่สุดคือ ป่าเต็งรังผสมก่อ พบ 21 ชนิด ตามด้วยป่าเต็งรังผสมสน 17 ชนิด

3. วิธีคิดและวิธีการปรับตัวของชุมชนในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของอาหารธรรมชาติในป่าภูเขา ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพอาหารธรรมชาติในป่าภูเขาของบ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพอาหารธรรมชาติในป่าภูเขาของบ้านห้วยสนามทราย ได้แก่ หาเห็ด เห็ดที่นิยมบริโภคคือ เห็ดปลวก เห็ดก่อ เห็ดละโงก เห็ดถ่าน เห็ดโค เห็ดหน้าวัว เห็ดเผาะขาว เห็ดเผาะลาย เห็ดผอ เห็ดน้ำหมาก เป็นต้น ไข่มดแดง รังอ่อนบนต้นไม้

เกือบทุกชนิดมีการสร้างรังของมด และไข่ของมดนำมา
รับประทานได้เอามากมาย ต้มใส่ปลา ใส่ผัก ใส่แกงหน่อไม้
กึ่งก่าและแยม ส่วนใหญ่อยู่ตามป่า โดยใช้บ่วงไปคล้องเอา
(บ่วงทำจากลำไม้ไผ่) มีขนาดยาว 3-4 เมตร หรือใช้หนังสัตว์
ยิงเอา กึ่งก่ามี 2 ชนิดได้แก่ กึ่งก่าคองแดง กึ่งก่าไหม แยม มี 2
ชนิดได้แก่ แยมแดง แยม ออกเทา หากพบหาเชียด หน้าฝนมี
มาก หน้าแล้งส่วนใหญ่อยู่ในรู ส่วนมากมีเยื่อหลังจาก
ฤดูกาลเก็บเกี่ยวโดยใช้เสียมขุดเอาหรือตอนช่วงเราไถนามัน
จะขึ้นมาจากรู การเก็บหาอาหารจากป่าพบว่า ชาวบ้านห้วย
สนามทราย จะใช้มือเด็ดจากลำต้นเสียเป็นส่วนใหญ่ เช่น
ผักที่เป็นต้นกึ่งก่าใช้มือเด็ดยอดอ่อน ผลหรือเด็ดทีละใบ เช่น
ผักหวาน ผักกูด ยอดมะกอก สะเดา เป็นต้น ผักที่เป็นเถา
เลื้อยตามต้นไม้ใหญ่ ส่วนการเก็บเห็ด ชาวบ้านจะมีทักษะใน
การจำแนกว่า เห็ดชนิดใดที่นำมากินได้และเห็ดชนิดใดที่เป็น
พิษ โดยเห็ดเกือบทุกชนิดมีปริมาณมากในช่วงฤดูฝน
หลังจากที่ฝนตกติดต่อกันได้ 10 วัน ชาวบ้านจะเริ่มเข้าป่า
เพื่อไปหาเห็ดชนิดต่างๆ ซึ่งการเก็บเห็ดทุกชนิดเพื่อนำมา
บริโภค พบว่าต้องใช้ความระมัดระวังพอสมควร เนื่องจาก
เห็ดเป็นพิษที่มีลักษณะคล้าย ถ้าเห็ดขำแล้วจะเสียชีวิต
และไม่รับประทาน ส่วนเครื่องมือที่ใช้เพื่อการเก็บหา
อาหารในป่า ชาวบ้านจะใช้วิธีการง่ายๆ ไม่สลับซับซ้อน โดย
ใช้มีดเป็นอุปกรณ์สำคัญในการเก็บ เช่น ใช้เก็บผักและผลไม้
ตัดหน่อไม้ ใช้ถางป่าที่รกทึบ ใช้ตัดพินมาทำเชื้อเพลิง
รวมถึงยังเป็นอาวุธป้องกันตัวจากสัตว์ร้าย เป็นต้น ซึ่งมีที่
คนในชุมชนใช้นั้นมีหลายประเภท เช่น มีดพก มีดสั้น มีด
ยาว คนในชุมชนนิยมใช้มีดพก ผู้ชายจะเหน็บมีดพกไว้ที่เอว
ทุกครั้งทีเข้าป่าหาอาหารจากป่า ส่วนผู้หญิงจะเก็บมีดพกไว้ใน
ย่ามเมื่อต้องการใช้ก็นำออกมาจากย่าม นอกเหนือจาก
การพึ่งพาอาหารจากแหล่งอาหารตามธรรมชาติแล้ว คนใน
ชุมชนยังทำการเกษตรปลูกพืช เลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นแหล่ง
อาหารของครอบครัว ส่วนอาหารหลังบ้าน ที่แทบทุก
ครัวเรือนจะปลูกพืชผักสวนครัวไว้เพื่อบริโภค เช่น ตะไคร้
มะกรูด หอม แมงลัก พริก มะเขือ ผักชี มะละกอ ถั่ว
ขนุน มะม่วง น้อยหน่า เป็นต้น ส่วนอาหารหลังบ้านเป็น
กิจกรรมหนึ่งของการสร้างแหล่งอาหารตามความต้องการ
ของผู้ปลูก มีความหลากหลายและผสมผสานกันอย่างลง
ตัว เพื่อความสะดวกสบายของการนำมาใช้ประโยชน์ พืชผัก
ที่ต้องกินต้องใช้ในชีวิตประจำวัน ก็ปลูกไว้ใกล้บ้าน เพื่อเก็บ
หาได้สะดวก แม้ว่าดูไม่เป็นระเบียบ แต่ทั้งหมดอยู่ในสวน
หลังบ้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุรณ์เชน สุขคุ้ม และ
ธนพล วีสาส์ (2556) ได้ศึกษา วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้าน
ของกลุ่มชาติพันธุ์ญิงหวัดศรีสะเกษ พบว่า นอกจาก

อาหารที่ได้จากแหล่งอาหารธรรมชาติแล้ว ชาวญิงหวัดนิยม
เลี้ยงสัตว์ ปลูกผลไม้และปลูกผัก รวมถึงเผือกและมันต่างๆ
สอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทร์ตนาวพร วงศ์ชัย และคณะ
(2557) ได้ศึกษาความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติสู่
ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเพี้ยลาด อำเภอสว่าง
นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน
ลาว พบว่า นอกจากชาวชุมชนได้เข้าป่าเพื่อหาผัก หาสัตว์
ป่า ได้หาปลาตามลำน้ำ ได้ทำนาปลูกข้าว ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์
ส่งผลให้ชาวชุมชนเพี้ยลาดมีอาหารเพียงพอต่อความ
ต้องการของชุมชนตลอดปี

4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีส่วนในการปรับตัวของ
ชุมชนในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทาง
ชีวภาพของอาหารธรรมชาติในป่าภูเขา ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน
การใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอาหาร
ธรรมชาติในป่าภูเขาของบ้านห้วยสนามทราย อำเภอเมือง
น่าน จังหวัดแพร่บุรี ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้
ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอาหารธรรมชาติใน
ป่าภูเขาของบ้านห้วยสนามทราย อำเภอเมืองน่าน จังหวัด
แพร่บุรี ประชาชนนำหน่อไม้มาใช้เป็นอาหาร ได้แก่
หน่อไม้ต้ม และแกงหน่อไม้ และนำมาแปรรูปโดยใช้ภูมิ
ปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ หน่อไม้อัดถุง หน่อไม้แห้ง หน่อไม้ส้ม
หน่อไม้ดอง หน่อไม้อัดบิ๊บ และไม้ไผ่นำมาจักสาน ได้แก่
กล่อข้าว ตะกร้าสาน เป็นต้น กระบวนการเรียนรู้ที่คนและ
ชุมชนปรับตัวเข้าหาระบบนิเวศที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่าง
เป็นพลวัต ซึ่งประกอบด้วยระดับองค์ความรู้ 4 ประการ คือ
องค์ความรู้เกี่ยวกับอาหารธรรมชาติ การจัดการอาหารของ
ชุมชนซึ่งรวมถึงการปฏิบัติ การสร้างกฎเกณฑ์และระเบียบ
เพื่อใช้ในการจัดการองค์ความรู้ผ่านสถาบันต่างๆ วัฒนธรรม
ของคนในชุมชนที่สะท้อนให้เห็นการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับ
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ
อภิชาติ ใจอารีย์ (2557) ได้ศึกษา รูปแบบการจัดการความรู้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ ของชุมชนบ้านพุเตย
จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ใน 3 องค์ประกอบ คือ
องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการจัดการความรู้
และปัจจัยเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการจัดการความรู้ของ
ชุมชน

5. สภาพปัญหาและอุปสรรคของการใช้ภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความ
หลากหลายทางชีวภาพอาหารธรรมชาติในป่าภูเขาของบ้าน
ห้วยสนามทราย อำเภอเมืองน่าน จังหวัดแพร่บุรี พบว่า
แหล่งอาหารธรรมชาติมีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตของคน

และสัตว์ เป็นที่กำเนิดของปัจจัย 4 ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต และช่วยสร้างความสมดุลให้กับระบบนิเวศ บ้านห้วยสนามทรายเป็นชุมชนที่มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรทั้ง ป่า แหล่งน้ำ แต่ในปัจจุบันเริ่มพบว่า แหล่งอาหารธรรมชาติ เหล่านี้ขาดการเอาใจใส่ดูแล พื้นฟู ปล่อยให้ทรุดโทรมทั้งฝีมือของคนและกาลเวลา ไม่ให้ความสำคัญกับแหล่งที่ให้กำเนิดอาหาร มีการทำลายทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้ทรัพยากรที่เคยอุดมสมบูรณ์ลดลง ปัญหาและอุปสรรคของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอาหารธรรมชาติในป่าภูเขาของบ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ สำคัญ เนื่องจากมีวิธีการหาอาหารในรูปแบบที่เป็นการทำลาย ทำให้มีการเก็บของป่าออกมาขายมากขึ้น การอนุรักษ์จึงทำได้ยาก เช่น การหาเอาในปริมาณมากเพื่อนำขาย เช่น หน่อไม้ เห็ด ผักหวานป่า เป็นต้น วัฒนธรรมความทันสมัยส่งผลภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ส่งผลผลิต เช่น ในด้านการกระจายข่าว ผู้เก็บอาหารป่า กับ ผู้ค้า ติดต่อกันได้ง่ายมากขึ้นแม้ค้าได้ข้อมูลจะรับมาติดต่อเอง เพื่อขอซื้อ ทำให้บรรยากาศการขายสินค้าดี เห็นดอก เห็นเผาะ ข้อมูลแพร่หลายได้ง่าย ทำให้คนนอกหมู่บ้านอยากเข้ามาเก็บผลผลิต การขยายตัวของระบบสินค้าเชิงพาณิชย์ส่งผลภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ คนรุ่นใหม่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับภูมิ

ปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารตามธรรมชาติ เพราะความสะดวกในการหาซื้ออาหารตามร้านค้าทั่วไปได้ง่าย การบุกรุกทำลายป่าไม้ธรรมชาติทำให้ของป่าลดน้อยลง ปัญหาด้านแรงงานทำให้ แรงงานมีการเคลื่อนย้ายไปทำงานอุตสาหกรรมทำให้ไม่มีคนรุ่นใหม่สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกรินทร์ พึ่งประชา และคณะ (2555) ได้ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการระบบและความมั่นคงอาหารของชุมชน : กรณีศึกษาอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความเสียด้านความมั่นคงทางอาหารประกอบด้วย ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจเช่นการคนรุ่นใหม่หันไปกอบอาชีพอื่น ทำให้แรงงานทางการเกษตรลดลงและส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ หรือ การปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวที่ให้สารเคมีปริมาณมาก และสิ่งแวดล้อมที่เห็นได้จากความผันแปรของสภาวะอากาศที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบเกษตรและผลผลิตจากพืชธรรมชาติ ฯลฯ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ คือ การจัดหนังสือภาพ เพิ่มเติมภาษาอังกฤษ เพื่อการเผยแพร่ความรู้โดยการเชิญวิทยากรจากหมู่บ้านมาเป็นผู้ให้ความรู้แก่ผู้ที่สนใจ เพื่อให้ได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- กัญญา ตีระเดช, ศักดิ์ชัย โปรตธนาสาร, จิราภรณ์ ภิญโญโชติ และไฉน น้อยแสง. (2542). ผักพื้นบ้านภาคเหนือ. กรุงเทพฯ : สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์กระทรวงสาธารณสุข.
- คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ. (2552). กรอบยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- ณัฐวรรณ สุนทรวริทธิ์โชติ. (2556). การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามบัณฑิต : ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในตำบลสามบัณฑิต. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ทวีศักดิ์ อธิเมธาโรจน์. (2551). การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นฐานในพื้นที่ปกปัก เขียนจุฬารักษ์ (เขื่อนน้ำพรม) จังหวัดชัยภูมิ. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บงกช ประครองวงศ์. (2557). การจัดทำคู่มือเพื่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ป่าอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน กรณี ศึกษาป่าชุมชนห้วยคันยาง บ้านทุ่งยาว อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- บุรณ์ชน สุขคุ้ม และธนพล วิทยาสิงห์. (2556). วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ญิงหวัดศรีสะเกษ. ศรีสะเกษ : มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- วรารัตน์ วัฒนชนโนบล. (2558). ภูมิปัญญาในการใช้ประโยชน์พืชผักพื้นบ้านของชาวลาครั้งตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ สถาบันวิจัยและพัฒนา.
- ศยามล เจริญรัตน์ (2557) ความมั่นคงทางอาหาร ป่าชุมชน กับการผลักดันเรื่องความเป็นธรรมเพื่อชุมชนท้องถิ่น : ประชุมวิชาการประจำปี 57. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สามารถ จันทร์สุริย์. (2549). องค์ความรู้ภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- สุภาพร บางใบ. (2555). การคงอยู่ของสมุนไพรและผักพื้นบ้านของชุมชนลุ่มน้ำแซ็ก เพชรบูรณ์. เพชรบูรณ์ : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- FAO. (2012). Food Security Statistics. Food and Agriculture Organization, United Nations, Rome.
(Online). Available : <<http://www.fao.org/economic/ess/ess-fs/en/>> (Last accessed 20.12.13).
- Sunderlin, W.D. and others. (2005). “Livelihoods, forests, and conservation in developing countries: An Overview,” *World Development*. 33(9) : 1383–1402.

ที่ ศธ ๐๕๗๑.๑๒/ว๐๙๐

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ
จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๑๒๐

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๐

เรื่อง ตอบรับเข้าร่วมนำเสนอผลงาน

เรียน คุณจินตรัตน์ แสงศิริ

ตามที่ท่านได้ส่งบทความวิจัยเรื่อง “การถอดบทเรียนเป็นหนังสือภาพจากการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของอาหารธรรมชาติในป่าภูเขา บ้านห้วยสนามทราย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์” เข้าร่วมนำเสนอผลงานรูปแบบการบรรยาย รหัส HU ๑๓ ในการประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัย ราชภัฏร้อยเอ็ด ครั้งที่ ๑ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ไทยแลนด์ ๔.๐” ในวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐ ณ ศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ราชภัฏกรีนวิว มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด นั้น

คณะกรรมการผู้จัดงานการประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติฯ ได้พิจารณาผลงานดังกล่าวเรียบร้อยแล้ว และให้ท่านมานำเสนอผลงานวิจัยในวัน เวลาตามที่ประกาศในเว็บไซต์การประชุมวิชาการฯ <https://conference2017.reru.ac.th>

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสุนันท์ ประเสริฐสังข์)
รักษาราชการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๔๓๕๕ ๖๒๓๑

โทรสาร. ๐ ๔๓๕๕ ๖๒๓๑ หรือ ๐ ๔๓๕๕ ๖๐๐๙